

УДК 658.011.1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Хвостенко В.С., аспірант (ХНЕУ)

В статті наведено основні складові стратегії реформування фінансової системи України, з метою підвищення рівня її безпеки.

Ключові слова: фінансова безпека, стратегія, економічна безпека, фондовий ринок, фінансовий інжиніринг.

Постановка проблеми. Зміцнення фінансової безпеки (ФБ) в Україні обумовлюється існуючими недоліками у фінансово-економічній сфері, а саме: розладом фінансів держави, місцевого самоврядування та приватних підприємницьких структур, що, зокрема, проявляється в недосконалості міжбюджетних відносин та дефіцитності бюджетів усіх рівнів; втратами внутрішньої та зовнішньої платоспроможності, яка загрожує банкрутством; послабленням контролю у сфері розрахунків між економічними агентами; загостренням кризи платіжної системи; нерозвиненістю фондового ринку; домінуванням не грошових відносин в економіці; "втечею" національного капіталу за кордон; втратою довіри населення до національної грошової одиниці, фінансових інституцій тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно публікації РНБО України: «головним національним інтересом є сталий розвиток економіки та добробут громадян України. Забезпечення національних інтересів та економічної безпеки (ЕБ) – найважливіші функції держави, реалізація яких покликана посилювати позиції в міжнародному співтоваристві. Національна безпека України як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз – необхідна умова збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей» [1].

В Україні на відміну від інших країн не сформульовано ясний і зрозумілий для суспільства план виходу з кризи та економічного відродження у посткризовий період, який був би підтриманий і прийнятий до виконання всіма політичними силами і гілками влади. Проте проби в цьому напрямку йдуть дуже активно, - за останні два роки було сформульовано багато публікацій та документів, які стосуються стратегії розвитку України [3,4].

Невирішена частина загальної проблеми. Однією з найсуттєвіших загроз ФБ є істотна виснаженість ключових джерел фінансових ресурсів – прибутку суб'єктів господарювання, доходів бюджетів усіх рівнів, амортизаційних відрахувань, ресурсів цільових фондів та ін. Узагальнення думок учених і експертів щодо джерел виникнення загроз

ЕБ дає змогу стверджувати, що головна загроза полягає у відсутності цілеспрямованої політики державного регулювання економічними процесами в контексті реалізації проголошених стратегій соціально-економічного розвитку [1]. На думку автора, для цього потрібно сформулювати концептуальні засади ФБ України.

Концепція ФБ є невід'ємною складовою стратегії розвитку країни. Оскільки, концептуальні засади ФБ – це система поглядів на те, яким має бути стан фінансової захищеності, та якими засобами його можна забезпечити. Відповідно концепція ФБ України – комплексна система поглядів на ключові інтереси у фінансовій сфері, принципи і засоби їх реалізації та захисту від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Саме тому **метою статті** було обрано – розробку концептуальних підходів стратегії ФБ України. Досягнення мети, в свою чергу обумовило вирішення наступних завдань:

- Проаналізувати поняття фінансової безпеки;
- Дослідити вітчизняні та іноземні підходи до розвитку ФБ;
- Визначити пріоритетні сфери застосування;
- Обґрунтувати вибір етапів реалізації положень концепції ФБ.

Стратегія виходу із сучасної економічної кризи, що реалізується більшістю держав світу, базується на «оздоровленні» фінансової системи та стимулюванні внутрішнього попиту [2]. Але спрямування грошових потоків у фінансовий сектор України не відновить очікуваного кредитування реального сектору економіки. Таким чином, методи та механізми, що використовують розвинути країни для виходу із кризи, в Україні не спрацюють через низку причин:

- економіка України занадто відкрита та неконкурентоспроможна,
- внутрішній ринок нерозвинений,
- не має вільно конвертованої валюти,
- не має внутрішніх заощаджень, що могли б бути використані на інвестиції.

Ці факти говорять про необхідність появи такої стратегії, яка б забезпечила науковий підхід до розвитку держави [3].

Науковцями наведено різні варіанти цілей ФБ, узагальнюючи їх можна поділити на дві групи.

Перша – визначення факторів, що впливають на фінансову й виробничу діяльність, їх формалізація; побудова системи обмежень, що ліквідують ненавмисний і навмисний вплив [4].

Автор погоджується з необхідністю цієї мети, проте вважає за потрібне віднести її до класу завдань ФБ. Другою групою є досягнення балансу між задоволенням інтересів фінансових агентів шляхом:

– забезпечення сталого економічного розвитку держави в цілому;

– забезпечення стабільності платіжно-розрахункової системи та основних фінансово-економічних параметрів;

– нейтралізації впливу світових фінансових криз та свідомих дій світових акторів (держав, транснаціональних корпорацій, субдержавних групувань тощо), тінювань (кланово-корпоративних, мафіозних і таке інше) структур на національну фінансову та соціально-політичну систему;

– запобігання широкомасштабній втечі капіталу із реального сектора економіки;

– запобігання конфліктам між владними структурами різного рівня з приводу розподілу та використання ресурсів національної бюджетної системи;

– ефективного залучення та використання коштів іноземних запозичень;

– запобігання злочинам та адміністративним правопорушенням у фінансових праввідносинах, у тому числі легалізації (відмиванню) незаконно одержаних доходів;

– стимулювання розвитку фінансових потоків, генерованих недержавними фінансовими агентами, та підвищення їх фінансової забезпеченості;

– розвитку законодавчої бази та культури фінансової діяльності.

При реалізації стратегії фінансової безпеки – необхідно дотримуватись наступних принципів:

ефективності – здатність забезпечувати досягнення стратегічних та тактичних цілей розвитку держави з мінімальними втратами;

незалежності – здатність держави самостійно визначати цілі, механізми та шляхи її функціонування;

конкурентоспроможності – здатність повноцінно виконувати свої завдання та функції в умовах існування та впливу фінансових систем інших країн та світових фінансових агентів.

Автором запропоновано основні сфери, які потребують підвищення рівня якості управління фінансовою безпекою:

- фондовий ринок;
- фінансова інженерія;
- кадри та освіта;
- небанківські послуги;

- грошово-кредитна система;
- страхування;
- податки;
- бюджетна сфера.

Наведені напрями не є вичерпними, проте на думку автора, вони є базовими. Будь яка стратегія є довгостроковим проектом, реалізація якого здійснюється поетапно. З точки зору загроз національним інтересам у сфері фондового ринку виділено фактори, що знижують (прямо або опосередковано) і обмежують привабливість інвестування в економіку і, безпосередньо, у реальний сектор України.

Поділивши напрями реформування фінансового сектору за критеріями складності та вартості реформування, – було встановлено, що напрям фінансової інженерії є найбільш пріоритетним. Під фінансовим інжинірингом, в даному аспекті, автор розуміє – впровадження стандартних фінансових інструментів, розроблення нових фінансових інструментів та на базі них створення операційних схем, придатних для здійснення фінансово-кредитних операцій з метою покращення якості та ефективності роботи фінансового сектору [5].

Сутністю цього напрямку є розроблення комплексу системних правових, економічних та організаційних передумов для впровадження і розвитку фінансової інженерії, а також заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного функціонування ринків капіталу в Україні.

Реалізація напрямку стратегії забезпечить мультиплікативний ефект для розвитку як суміжних напрямів, так і суміжних галузей економіки. Вона дасть змогу запровадити нові фінансові інструменти у обіг, посилити фінансову стабільність ринку капіталу, збільшити обсяги інвестицій, які перерозподіляються через цінні папери та деривативи, посилити довіру інвесторів, перш за все населення, до фондового ринку та його інфраструктури, підвищити рівень захисту майнових прав інвесторів (кредиторів), забезпечити подальший розвиток та ефективне функціонування ринку капіталу в Україні.

Реалізації напрямку «фінансова інженерія» не передбачає значних фінансових вливань, проте дозволить отримати значний ефект. Для цього потрібно розробити та впровадити:

закон України "Про похідні (деривативи)";
приведення Законів України у відповідність до положень Директиви ЄС 2004/39/ЄС "Про ринки фінансових інструментів";

систему постійного інформування населення з питань функціонування ринків фінансових інструментів;

нормативно-правові засади для випуску та обігу українських депозитарних розписок та розвитку ринків похідних;

механізми хеджування ризиків інвесторів у цінні папери з використанням похідних фінансових інструментів.

Значним успіхом в даному напрямку є перехід до випуску цінних паперів у без документарній формі, що призведе до скасування інституту реєстраторів власників іменних цінних паперів. Таким чином реалізація наведених заходів з ФБ дозволить:

створити в Україні ефективну систему цінних паперів та фінансових інструментів, що відповідає міжнародним стандартам класифікації (кодифікації) їх випусків (CFI code) та положенням Директив ЄС з питань ринків фінансових інструментів;

збільшити пропозицію на фондовому ринку України фінансових інструментів з високими інвестиційними характеристиками та вбудованими механізмами зниження інвестиційних ризиків власників цінних паперів українських емітентів;

започаткувати діяльність спеціалізованих ринків фінансових інструментів (деривативів, товарно-розпорядчих цінних паперів тощо), які забезпечуватимуть хеджування ризиків портфельних інвесторів в цінні папери та розширять доступ емітентів до довгострокових фінансових інвестицій, кредитних, сировинних, енергетичних та інших ресурсів, права на які оформлено цінними паперами та деривативами;

підвищити загальну капіталізацію фондового ринку

створити практичну базу для розвитку економічної освіти та науки, яка дасть змогу підвищити її конкурентоспроможність у порівнянні з «західною».

Анотація. В статтю приведені основні складові стратегії реформування фінансової системи України, з метою підвищення рівня її безпеки.

Ключевые слова: финансовая безопасность, стратегия, экономическая безопасность, фондовый рынок, финансовый инжиниринг

Summary. Basic component strategies of reformation of the financial system of Ukraine are resulted In the article, with the purpose of increase of its strength security.

Key words: financial security, strategy, economic security, fund market, financial engineering.

Висновки дослідження і перспективи подальших робіт. Таким чином, в роботі наведено концептуальні підходи до управління стратегією ФБ, з яких до першого етапу реалізації стратегії віднесено напрями реформування фондового ринку та фінансової інженерії. Впровадження сформульованих заходів не суперечить інтересам влади та бізнесу, та не потребує значних фінансових інвестицій. Подальший розвиток управління фінансової безпеки передбачає більш масштабне реформування таких елементів фінансової системи, як: податки, бюджет, страхування, тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. РАДА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ. Проблеми та шляхи забезпечення економічної безпеки України. д. ек. н., професор З. Варналій. Режим доступу: <http://www.rainbow.gov.ua/news/25.html>.

2. BBC, Російська служба. "После шока". Хронологія мирового фінансового кризиса. Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/russian/business/2009/09/090904_aftershock_timeline_flash.shtml.

3. Всеукраїнська спілка вчених економістів. Режим доступу: <http://vsve.ho.ua/>.

4. Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. Режим доступу: <http://ufin.com.ua/>.

5. Інформаційний портал Діамантбанку. Режим доступу: <http://2008.diamantbank.ua/?cat=10>.

*Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ Внукова Н.М.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.*